

Briuselis, 2023 11 28
COM(2023) 761 final

2023/0443 (NLE)

Pasiūlymas

TARYBOS REGLAMENTAS

**kuriuo dėl taikymo laikotarpio pratęsimo iš dalies keičiamas Reglamentas
(ES) 2022/2578**

AIŠKINAMASIS MEMORANDUMAS

1. PASIŪLYMO APLINKYBĖS

1.1. Pasiūlymo pagrindimas ir tikslai

Rusija, pradėjusi neišprovokuotą ir nepateisinamą plataus masto invaziją į Ukrainą, sutrikdė dujų tiekimą į ES sąmoningai bandydama panaudoti energiją kaip politinį ginklą. Rusija daug metų buvo pagrindinė ES dujų tiekėja. Anksčiau daugiau kaip 40 proc. dujų Europos Sąjungai tiekė Rusija. Nuo 2022 m. vasario mėn. tiekiamas dujų kiekis vis mažėja. 2023 m. pirmąjį pusmetį dujotiekiu iš Rusijos tiekiamos dujos sudarė mažiau nei 10 proc. ES dujų importo.

Rusijos sukeltas tiekimo sukrėtimas padarė didelį poveikį dujų kainoms ES. Nors per pastarąjį dešimtmetį kainos svyravo nuo 5 iki 35 EUR/MWh ir vidutiniškai siekė apie 20 EUR/MWh, 2022 m. rugpjūčio mėn., krizės įkarštyje, dujų kainos viršijo 300 EUR/MWh ir pasiekė lygį, kuris buvo 1 000 proc. didesnis už ankstesnį Sąjungos vidurkį. Aukščiausias kainų lygis buvo pasiektas per vieną savaitę – penkias prekybos dienas iš eilės – nuo 2022 m. rugpjūčio 22 d. iki 26 d. kainos nuolat viršijo 250 EUR/MWh ir nuo SGD referencinės kainos nukrypo daugiau kaip 50 EUR/MWh. Nuo krizės piko kainos gerokai sumažėjo ir 2023 m. rudens pradžioje svyravo nuo 40 EUR/MWh iki 50 EUR/MWh. Tačiau jos tebėra daugiau nei dvigubai didesnės nei iki krizės.

Itin dideli kainų šuoliai daro didelę žalą Europos ekonomikai. Dujos plačiai naudojamos ES ekonomikoje nuo MVĮ iki stambiosios pramonės, visų pirma tokiose daug dujų naudojančiose pramonės šakose, kaip keramiko, stiklo, trašų, celiuliozės ir popieriaus, chemijos pramonė. Be to, didelės kainos daro neigiamą poveikį elektros energijos kainoms ir didina bendrą infliaciją.

Atsižvelgdama į tai, 2022 m. gruodžio 19 d. Taryba skubiai priėmė Tarybos reglamentą (ES) 2022/2578, kuriuo nustatomas dujų rinkos koregavimo mechanizmas (toliau – RKM), kad Sąjungos piliečiai ir ekonomika būtų apsaugoti nuo pernelyg didelių kainų.

Reglamentas nustos būti taikomas 2024 m. sausio 31 d. Šiuo pasiūlymu siekiama vieniems metams pratęsti Reglamento (ES) 2022/2578 nuostatų taikymo laikotarpį, atsižvelgiant į energijos tiekimui Sąjungoje, taigi ir kainoms, tebekylančią riziką.

1.1.1. Pagrindiniai Reglamento (ES) 2022/2578 elementai

2022 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentu (ES) 2022/2578 nustatomas laikinas rinkos koregavimo mechanizmas (RKM), taikomas pavedimams prekiauti išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, susijusiomis su ES virtualiaisiais prekybos taškais (VPT), kuriuose taikomi kito mėnesio ir kitų metų terminai.

RKM aktyvuojamas įvykus rinkos koregavimo įvykiui, t. y. kai anksčiausiai vykdytinų TTF išvestinių finansinių priemonių atsiskaitymo kaina tris darbo dienas viršija 180 EUR/MWh ir yra 35 EUR didesnė už referencinę kainą (atitinkančią pasaulines SGD kainų tendencijas). RKM nebuvo aktyvuotas, nes nuo Tarybos reglamento (ES) 2022/2578 įsigaliojimo TTF kainos buvo mažesnės už ribines vertes, nuo kurių pradedamas taikyti šis reglamentas.

Įvykus rinkos koregavimo įvykiui, RKM reglamentu nustatoma dinaminė kainos siūlymo riba, kurios laikydami rinkų operatoriai neturėtų priimti, o rinkos dalyviai – teikti pavedimų dėl išvestinių finansinių priemonių, jei kaina 35 EUR/MWh viršija ACER praėjusią dieną paskelbtą referencinę kainą. RKM automatiškai deaktivuojamas praėjus 20 darbo dienų, jei dinaminė kainos siūlymo riba tris dienas iš eilės yra 180 EUR/MWh.

Pagal Reglamento 6 straipsnį dinaminės kainos siūlymo ribos taikymas gali būti sustabdytas nedelsiant ir bet kuriuo metu, jeigu dėl to atsiranda didelių rinkos sutrikimų, darančių poveikį tiekimo saugumui ir dujų srautams Sąjungos viduje arba tinkamam energetikos išvestinių finansinių priemonių rinkų veikimui.

1.1.2. Dabartinė padėtis: tebėra didelių sunkumų ir tebekyla rizika ES dujų tiekimo saugumui

Sąjungos atsakas pagal planą „REPowerEU“ ir tolesnės iniciatyvos, įskaitant Reglamente (ES) 2022/2578 nustatytas priemones, padėjo ES pasirengti blogėjančiai dujų tiekimo saugumo padėčiai. Reglamentas, jei jo taikymo laikotarpis nebus pratęstas, nustos būti taikomas 2024 m. sausio 31 d.

Tačiau nuo šio pasiūlymo priėmimo dienos Sąjungoje tebėra didelių dujų tiekimo sunkumų.

Pastaraisiais metais gerokai sumažėjus dujotiekiais tiekiamų dujų importui iš Rusijos, dujų tiekimo Sąjungai galimybių gerokai sumažėjo, palyginti su padėtimi iki krizės. Esant dabartiniam dujų importo dujotiekiais lygiui, 2023 m. Sąjunga turėtų dujotiekiais iš Rusijos importuoti apie 20 mlrd. m³ dujų, jei šis nepatikimas importas nebus apskritai nutrauktas. Tai būtų maždaug 110 mlrd. m³ mažiau nei 2021 m.

Padėtis pasaulinėse dujų rinkose tebėra labai įtempta ir tikėtina, kad tokia padėtis tęsis dar kurį laiką. Kaip pažymėjo Tarptautinė energetikos agentūra (TEA)¹, pasaulinė SGD pasiūla 2022 m. (4 proc.) ir 2023 m. (3 proc.) didėjo tik nežymiai dėl „riboto skystinimo pajėgumų didinimo, pagrindinių eksporto įrenginių sustabdymo ir senkant dujų telkiniams mažėjančio į SGD įrenginius tiekiamų dujų kiekio“. Pasaulyje (visų pirma JAV ir Katarė) dideli nauji SGD skystinimo pajėgumai turėtų būti pradėti naudoti tik nuo 2025 m., o artimiausioje ateityje rinkos pusiausvyra bus trapi².

Ši padėtis vis dar turi neigiamų pasekmių dujų kainoms, kurios, nors ir yra daug mažesnės nei 2022 m. vasarą, tebėra didesnės nei iki krizės, o tai neišvengiamai turės įtakos ES piliečių perkamajai galiai ir Europos įmonių konkurencingumui;

Didelis rinkos nepastovumas taip pat yra įtemptos padėties rinkoje pasekmė ir tai yra papildomos rizikos ES ekonomikai veiksnys. 2023 m. vasarą ir rudenį būta didelio nepastovumo epizodų, kai kainos per kelias savaites padidėjo daugiau kaip 50 proc. Tai rodo, kad dujų rinkos tebėra pažeidžiamos ir gali perdėtai reaguoti į bet koki netikėtą ir staigų pasiūlos ir paklausos sukrėtimą, kaip tai įvyko po Australijos SGD įrenginių darbuotojų streiko, Artimųjų Rytų krizės ir dujotiekio „Balticconnector“ apgadinimo.

Įvairi rizika, jei ji pasireikš, gali pakurstyti baimę, kad pristigs dujų, o ši, atsižvelgiant į rinkos trapumą dėl įtampos joje, gali sukelti perdėtą reakciją ir labai paveikti kainas. Ši rizika apima atsigaunančią suskystintų gamtinių dujų (SGD) paklausą Azijoje, dėl kurios mažėja dujų prieinamumas pasaulinėje dujų rinkoje³, ekstremaliuosius meteorologinius reiškinius, kurie

¹ TEA. 2023 m. vidutinės trukmės dujų rinkos ataskaita.

² TEA. 2023 m. pasaulio energetikos prognozė.

³ TEA pažymėjo, kad „numatoma, jog 2024 m. pasaulinis dujų paklausos augimas vėl bus vidutinis, visų pirma dėl padėties Azijos ir Ramiojo vandenyno bei Artimųjų Rytų rinkose“, ir paklausa Azijos ir Ramiojo vandenyno rinkose „iki 2026 m. padidės 20 proc., palyginti su 2022 m.“, žr. 2023 m. vidutinės trukmės dujų rinkos ataskaitą.

gali paveikti hidroenergijos akumuliaciją ir branduolinės energijos gamybą⁴ ir dėl to daugiau dujų būtų sukūrenama elektros energijai gaminti, ir galimus tolesnius dujų tiekimo sutrikimus, įskaitant dujų importo iš Rusijos visišką sustabdymą arba dabartinės ypatingos svarbos dujų infrastruktūros apgadinimą.

Šiuo metu, be Ukrainos, ginkluoti konfliktai vyksta keliuose pagrindiniuose dujas ES tiekiančiuose (Azerbaidžane, Artimuosiuose Rytuose), todėl grėsmių padėtis prastėja.

Iš naujausių pavyzdžių matyti, kad ypatingos svarbos dujų infrastruktūros veikimo sutrikimo rizika yra tikėtina ir reali. 2022 m. rugsėjo mėn. dujotiekis „NordStream 1“ sabotažo veiksmais buvo apgadintas taip, kad dabar juo apskritai negalima transportuoti dujų ir artimiausioje ateityje to nebus galima daryti. 2023 m. spalio mėn. buvo sutrikdytas svarbus Suomiją ir Estiją jungiančio dujotiekio „Balticconnector“ veikimas. Dėl dujotiekio „Balticconnector“ apgadinimo Suomija nebegali atitikti N – 1 kriterijaus, kuris yra infrastruktūros standarto, apibrėžto Reglamento (ES) 2017/1938 5 straipsnyje, dalis. N – 1 kriterijumi užtikrinama, kad valstybės narės imtųsi priemonių, kad, sutrikus vieno didžiausio dujų infrastruktūros objekto veikimui, jos vis tiek turėtų techninių pajėgumų savo bendram poreikiui patenkinti piko parą. Dėl dujotiekio „Balticconnector“ apgadinimo 2023 m. spalio 27 d. Suomija, remdamasi Reglamento (ES) 2017/1938 11 straipsniu, savo krizės lygį (ankstyvojo perspėjimo lygis) pakėlė iki pavojaus lygio, t. y. paskutinio krizės lygio prieš ekstremaliąją situaciją. Šis naujas infrastruktūros incidentas rodo, kad rizika, jog vėl bus apgadinta ypatingos svarbos dujų infrastruktūra, yra tikėtina ir reali.

Taip pat reikėtų pažymėti, kad gerokai sumažėjęs gamtinių dujų poreikis (–18 proc. 2022 m. rugpjūčio mėn. – 2023 m. rugpjūčio mėn.) padeda išlaikyti dujų balansą Europos Sąjungoje. Ši sumažėjimą lėmė ekonominiai veiksniai (pvz., didelės kainos) ir administracinės priemonės, kurias valstybės narės patvirtino pagal Reglamentą (ES) 2022/1369 dėl koordinuoto dujų poreikio mažinimo ir jo taikymo laikotarpį pratęsusį Reglamentą (ES) 2023/706. Poreikis gali padidėti dėl vėl didėjančio dujų vartojimo gyvenamųjų pastatų, komercinių pastatų ir pramonės sektoriuose⁵ arba nepratęsus administracinių priemonių, kuriomis siekta sumažinti poreikį, taikymo laikotarpio, o tai dabartinėmis įtemptos rinkos sąlygomis kelia papildomą riziką ES dujų tiekimo saugumui.

Keliose vėliau – 2022 m. gruodžio mėn., 2023 m. vasario, liepos ir spalio mėn. – parengtose ataskaitose Tarptautinė energetikos agentūra (TEA) sistemingai atkreipia dėmesį į riziką ES dujų tiekimo saugumui ir perspėja, kad, nors padėtis, palyginti su krizės piku 2022 m. vasarą, ir pagerėjo, nusiraminti nereikėtų. Kaip nurodyta 2023 m. spalio mėn. ataskaitoje, *„įtampa pasaulinėse dujų tiekimo rinkose 2023 m. neslūgsta“ ir „numatoma, kad, gamtinių dujų skystinimo pajėgumų didinimo mastui nesiekiant vidurkio, įtemptos tiekimo sąlygos išsilaikys ir 2024 m.“*. Vasario mėn. ataskaitoje TEA pažymėjo, kad *„pasaulinė pusiausvyra priklauso nuo neįprastai įvairių neapibrėžčių ir išorinių rizikos veiksnių. Tai gali būti visiškas dujų tiekimo dujotiekiais iš Rusijos į Europos Sąjungą nutraukimas, taip pat Kinijos SGD importo atsigavimas atsižvelgiant į šalies ilgalaikes SGD sutartis ir galimą mažesnę SGD tiekimo prieinamumą.“* Ji parengė nepalankiausių sąlygų scenarijus, kuriuose atsižvelgiama į dujų tiekimo iš Rusijos sustabdymą, SGD tiekimo rinkose tebetvyrančią įtampą ir oro sąlygų nulemtą poreikio padidėjimą, dėl kurių ES gali pritrūkti 40 mlrd. m³ dujų. Savo 2023 m.

⁴ Vidaus hidroenergijos ir branduolinės energijos trūkumas dėl klimato sąlygų ir kitų prieinamumo veiksnių padidino įtampą dujų rinkoje ir 2022 m. vasarą kainos dar labiau padidėjo. Hidroenergijos ir branduolinės energijos gamybos atotrūkis 2022 m. buvo atitinkamai apie 60 Twh ir 120 Twh, palyginti su 2021 m.

liepos mėn. ataskaitoje Tarptautinė energetikos agentūra atkreipė dėmesį į tai, kad „*artėjant 2023–2024 m. žiemai šiaurės pusrutulyje tebesama rizikos ir neužtikrintumo*“, o „*pripildytos dujų saugyklos nesuteikia jokių garantijų, kad žiemą kainos bus pastovios ir rinkoje vėl neįsitvyros įtampa*“⁵.

Be to, Europos dujų perdavimo sistemos operatorių tinklas (ENTSO-G) pagal Reglamento (EB) Nr. 715/2009 8 straipsnį paskelbė savo metinę tiekimo žiemos mėnesiais prognozę, apimančią vasaros mėnesių apžvalgą. ENTSO-G priėjo prie išvados, kad nors bendroji tiekimo saugumo padėtis ES gerokai pagerėjo, gali būti reikalingos papildomos priemonės, jei tiekimas iš Rusijos visai nutrūktų. Be to, 2023–2024 m. žiemą reikia kruopščiai valdyti saugyklas, nes tikėtina, kad, norint pasiekti Reglamente (ES) 2022/1032 nustatytą 90 proc. dujų saugyklų pripildymo tikslą, pripildymo lygis dujų įleidimo sezono pradžioje turės būti 46 proc.³

Padėtį padėjo pagerinti Sąjungos atsakas pagal planą „RepowerEU“ ir tolesnės iniciatyvos, įskaitant Reglamente (ES) 2022/2578 nustatytą priemonę. Jei atitinkamos Sąjungos priemonės nebebūtų taikomos, kiltų pavojus, kad keisis Sąjungos iki šiol stabilizuota, tačiau vis dar trapi padėtis ir sumažės ES atsparumas nepalankiems įvykiams.

Atsižvelgiant į šiuos tebesitęsiančius didelius sunkumus ir ES dujų tiekimo saugumui bei kainoms tebekylančią riziką ir siekiant išsaugoti dabartinę, nors ir trapią, pusiausvyrą, būtina skubiai pratęsti Reglamento (ES) 2022/2578 taikymą. Taigi, šiuo pasiūlymu siekiama vieniems metams pratęsti Reglamento (ES) 2022/2578 taikymo laikotarpį.

1.1.3. Priežastys, kodėl, atsižvelgiant į dabartinę padėtį, reikia pratęsti Reglamento nuostatų taikymą

Įvairios Reglamento (ES) 2022/2578 nuostatos, kurių taikymą siekiama pratęsti šiuo pasiūlymu, yra būtinos pirmiau nurodytiems dideliems sunkumams ir ES dujų tiekimo saugumui ir dujų kainoms kylančiai rizikai įveikti.

2023 m. kovo mėn. ACER ir ESMA atliko RKM poveikio nuo jo įsigaliojimo vertinimą ir padarė išvadą, kad RKM nebuvo aktyvuotas ir iki to momento neigiamo poveikio energetikos (ir finansiškai susijusioms) rinkoms nebuvo. Komisija išplėtė analizę, kad įvertintų pastarųjų mėnesių rinkos pokyčius, ir nusprendė, kad RKM niekada nebuvo aktyvuotas, ir nenustatė jokio neigiamo poveikio nuo RKM reglamento įsigaliojimo.

RKM neleidžia kainoms dujų išvestinių finansinių priemonių rinkose pernelyg išaugti, palyginti su tarptautinėmis kainomis, todėl ribojamas neigiamas didelių kainų poveikis ES piliečių perkamajai galiai ir Europos įmonių konkurencingumui.

• **Suderinamumas su toje pačioje politikos srityje galiojančiomis nuostatomis**

2022 m. kovo 23 d. Europos Komisija pateikė komunikatą „Energijos tiekimo saugumas ir prieinamos kainos: neatidėliotinių priemonių galimybės ir pasirengimas kitai žiemai“ (COM(2022) 138 *final*), kuriame ji išdėstė tikslą užtikrinti dujų tiekimą už priimtina kainą kitą žiemą ir vėliau. Komunikate kaip galimybė, kurią galimam svarstyti siekiant sušvelninti staigų energijos kainų kilimą, minimas dujų kainos viršutinių ribų nustatymas arba moduliavimas reguliavimo priemonėmis. 2022 m. spalio mėn. Europos Komisija,

⁵ TEA. 2023 m. pasaulinė tiekimo saugumo apžvalga. 2023 m. lapkričio pradžioje ES dujų atsargos pasiekė rekordinį lygį – dujų saugyklos buvo pripildytos daugiau nei 99 proc.

atsižvelgdama į gilėjančią krizę, paskelbė komunikatą, kuriame dar kartą patvirtino, kad aukštų energijos kainų problemą reikia spręsti tikslinėmis ir suderintomis priemonėmis. Komunikate Komisija pasiūlė nustatyti kainų ribojimo mechanizmą, kuris prireikus būtų taikomas per pagrindinę Europos dujų biržą – TTF. Reglamentu (ES) 2022/2578 įgyvendinamas Komisijos komunikatuose išdėstytas pasiūlymas.

Rinkos koregavimo mechanizmas ir šis pasiūlymas pratęsti jo galiojimą nekelia pavojaus 2017 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių nustatytiesiems tikslams ir principams. Reglamentu (ES) 2022/2578 užtikrinama, kad regioninės ar Sąjungos masto ekstremaliosios situacijos atveju rinkos koregavimo mechanizmu nebūtų nepagrįstai ribojami dujų srautai vidaus rinkoje ir dėl to nekiltų pavojus Sąjungos dujų tiekimo saugumui.

Reglamentas (ES) 2022/2578 ir šis pasiūlymas pratęsti jo taikymą yra dalis priemonių dabartinei energetikos krizei įveikti, kurias Taryba patvirtino per pastaruosius mėnesius. Visų pirma Reglamentas (ES) 2022/2578 yra glaudžiai susijęs su Tarybos reglamentu (ES) 2022/1369 ir dera su jo tikslais. Konkrečiai, juo užtikrinama, kad Komisija turėtų turėti galimybę sustabdyti rinkos koregavimo mechanizmo taikymą tuo atveju, jei, remiantis iš valstybių narių pagal Tarybos reglamento (ES) 2022/1369 8 straipsnį gautais dujų suvartojimo ir poreikio mažinimo duomenimis, jo taikymas darytų neigiamą poveikį Tarybos reglamento (ES) 2022/1369 3 straipsnyje nustatyto dujų taupymo tikslo įgyvendinimo pažangai arba apskritai didintų dujų suvartojimą.

Reguliari ir veiksminga stebėseną ir ataskaitų teikimas yra labai svarbūs vertinant pažangą, kurią valstybės narės padarė įgyvendindamos savanoriškas ir privalomas poreikio mažinimo priemones. Tuo tikslu, be Tarybos reglamento (ES) 2022/1369 numatytų stebėsenos ir ataskaitų teikimo priemonių, ne vėliau kaip per dvi savaites po rinkos koregavimo įvykio valstybės narės turi pranešti Komisijai, kokių priemonių jos ėmėsi dujų ir elektros energijos suvartojimui sumažinti, reaguodamos į rinkos koregavimo įvykį, nebent Komisija būtų priėmusi sprendimą sustabdyti mechanizmo taikymą. Poreikio mažinimas visoje Sąjungoje yra Sutartyje įtvirtinto solidarumo principo išraiška.

Be to, Reglamentas (ES) 2022/2578 papildo tikslus nustatyti einamosios paros kainų nepastovumo valdymo mechanizmą, skirtą trumpalaikiam rinkos nepastovumui mažinti, kaip nustatyta Reglamento (ES) 2022/2576 III skyriaus 1 skirsnyje. Einamosios paros kainų nepastovumo valdymo mechanizmas yra priemonė, kuria siekiama apriboti ekstremalius paros kainų pokyčius, ir jo nepakanka pernelyg didelių kainų, tokių, kokias teko mokėti 2022 m. vasarą, problemoms spręsti.

Be to, Reglamentas (ES) 2022/2578 ir dabartinis pasiūlymas dera su Europos žaliojo kurso tikslais, visų pirma su siekiu užtikrinant saugų ir įperkamą ES energijos tiekimą, – numatomas mechanizmas, kuriuo bus sušvelnintas itin aukštų dujų kainų poveikis ES vartotojams ir jos valstybėms narėms, ir kartu jis sukurtas taip, kad struktūriškai nesumažintų kainų, nes galutiniams vartotojams sumažėjusios kainos galėtų lemti didesnę dujų suvartojimą.

- **Suderinamumas su kitomis Sąjungos politikos sritimis**

Reglamentas (ES) 2022/2578 ir šis pasiūlymas dėl taikymo pratęsimo yra suderinami su kitomis Sąjungos politikos sritimis, visų pirma su vidaus rinkos politikos taisyklėmis, įskaitant konkurencijos taisykles. Reglamentu (ES) 2022/2578 nederamai nepažeidžiami konkurencijos teisės principai. Visų pirma rinkos koregavimo mechanizmas sukurtas taip, kad

būtų įsikišama tik pernelyg pakilus kainoms, kai TTF indeksas nebėra tinkamas kainų, patikimai atspindinčių rinkos dinamiką Europoje, pakaitinis rodiklis.

2. TEISINIS PAGRINDAS, SUBSIDIARUMO IR PROPORCINGUMO PRINCIPAI

• Teisinis pagrindas

Šios priemonės teisinis pagrindas yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 122 straipsnio 1 dalis. Pagal šios nuostatos taikymo sąlygas reikalaujama, kad priemonė atitiktų „ekonominę padėtį“, ypač tuo atveju, „jei didelių sunkumų kyla dėl tam tikrų produktų tiekimo“. Priemonių taip pat būtina imtis „vadovaujantis] <...> solidarumu“ ir, remiantis teismų praktika, jos turi būti laikinos ir proporcingos.

Tebepatiriamas dujų tiekimo trūkumas ir kainų nepastovumas, kurį lemia trapi pusiausvyra pasaulinėse dujų rinkos, yra didelis energetikos produktų tiekimo sunkumas pagal SESV 122 straipsnį. Kaip paaiškinta 1 dalyje („Pasiūlymo pagrindimas ir tikslai“), tebėra didelių ES dujų tiekimo saugumo sunkumų ir tebekyla rizika.

Jei Reglamente (ES) 2022/2578 nustatytos priemonės nebebūtų taikomos, valstybės narės nebeturėtų priemonių tiesiogiai reaguoti į pernelyg didelių kainų, kurias lemia tokie sunkumai ir rizika, epizodus.

Kaip paaiškinta 1 dalyje („Pasiūlymo pagrindimas ir tikslai“), reglamento nuostatos yra būtinos ir proporcingos siekiant įveikti didelius sunkumus ir galimą riziką kainoms, kuri galėtų kilti dėl dabartinės trapios ES dujų sistemos pusiausvyros.

Siekiant išvengti fragmentiškų veiksmų, kurie galėtų suskaidyti integruotą ES dujų rinką, reikia solidariai imtis bendrų veiksmų. RKM stiprina Sąjungos solidarumą, nes išvengiama pernelyg didelių dujų kainų, kurios daugeliui valstybių narių net ir trumpą laiką yra nepakeliamos. RKM gali padėti užtikrinti, kad visų valstybių narių dujų tiekimo įmonės galėtų solidariai pirkti dujas priimtinomis kainomis.

Be to, bendros apsaugos priemonės, kurių valstybėms narėms, neturinčioms tiekimo alternatyvų, gali reikėti labiau nei daugiau alternatyvų turinčioms valstybėms narėms, užtikrina koordinuotą požiūrį ir yra energetinio solidarumo išraiška.

Todėl, rengiant siūlomą priemonę, yra pagrįsta remtis SESV 122 straipsnio 1 dalimi.

• Subsidiarumo principas (neišimtinės kompetencijos atveju)

Reglamento nuostatos ir siūlomas taikymo pratęsimas visiškai atitinka subsidiarumo principą.

Kadangi dujų ir finansų rinkos yra integruotos, Sąjungos lygmens veiksmai yra veiksmingiausias būdas spręsti Sąjungos masto kainų šuolių problemą.

• Proporcingumo principas

Reglamento nuostatos ir siūlomas jų taikymo pratęsimas atitinka proporcingumo principą. Priemonė yra proporcinga nustatytų problemų mastui ir pobūdžiui ir yra proporcinga siekiant nustatytų tikslų.

Kainos siūlymo ribos, nustatomos siekiant spręsti kainų formavimosi mechanizmų problemą, galinčią turėti žalingą poveikį vartotojams, yra įprastas dalykas prekybos rinkose. Toks

mechanizmas naudojamas, pavyzdžiui, ES elektros energijos rinkose (žr., pvz., Reglamento (ES) 2019/943 10 straipsnį), taip pat taikomas ne Sąjungos rinkose, pavyzdžiui, JAV.

Be to, mechanizmu nesiekama kišti į įprastą paklausos ir pasiūlos sąveiką ar apriboti įprastą kainų formavimąsi. Jis gali būti aktyvuojamas tik itin išskirtinėmis aplinkybėmis, kai TTF kainų padidėjimas nesusijęs su tarptautinių kainų raida, ir dėl to kyla abejonių, ar jas tinka laikyti referencinėmis kainomis. Rinkos koregavimo mechanizmas būtų aktyvuotas tik išskirtinėmis aplinkybėmis ir būtų naudojamas griežtai ribotą laiką.

Kainos siūlymo riba, išnykus šioms išskirtinėms aplinkybėms, būtų nedelsiant deaktyvuota. Be to, rinkos koregavimo mechanizmą papildo išsamus apsaugos priemonių rinkinys, pagal kurį galima sustabdyti mechanizmo taikymą, jei atsirastų nenumatytų rinkos sutrikimų, darančių neigiamą poveikį tiekimo saugumui ir srautams ES viduje, taip pat tinkamam išvestinių finansinių priemonių rinkų veikimui.

Todėl rinkos koregavimo mechanizmas neviršija to, kas būtina siekiamam politikos tikslui pasiekti, ir yra proporcingas siekiant tikslo sušvelninti neįprastai didelių dujų kainų poveikį. Taikymo pratęsimas vieniems metams yra būtinas atsižvelgiant į tebesitęsiančių didelių energijos tiekimo sunkumų pobūdį ir tebekylančią riziką kainoms ir tiekimo saugumui, kuri, kaip numatoma, tikrai išliks visą 2024 m. laikotarpį, nes struktūriškesni rinkos sąlygų pokyčiai tikėtini tik 2025 m.

- **Priemonės pasirinkimas**

Atsižvelgiant į energetikos krizės svarbą ir jos socialinio, ekonominio ir finansinio poveikio mastą, nuostatos, kurių taikymą siekiama pratęsti dabartiniu pasiūlymu, yra įtvirtintos reglamente, kuris yra bendro pobūdžio ir kuris yra taikytinas tiesiogiai ir nedelsiant. Todėl šių nuostatų taikymo laikotarpio pratęsimas taip pat turėtų būti atliekamas priimant reglamentą.

3. EX POST VERTINIMO, KONSULTACIJŲ SU SUINTERESUOTOSIOMIS ŠALIMIS IR POVEIKIO VERTINIMO REZULTATAI

- **Konsultacijos su suinteresuotosiomis šalimis**

Kadangi pasiūlymas dėl reglamento taikymo pratęsimu turėjo būti parengtas skubiai, kad Taryba jį galėtų priimti laiku, surengti konsultacijų su suinteresuotosiomis šalimis nebuvo įmanoma.

Tačiau Komisijos tarnybos įvertino, ar nuo RKM įsigaliojimo buvo padarytas koks nors neigiamas poveikis.

Laikydamosi Reglamento (ES) 2022/2578 8 straipsnio reikalavimų, 2023 m. kovo 1 d. paskelbtose savo poveikio vertinimo ataskaitose ACER⁶ ir ESMA⁷ išanalizavo keletą rodiklių, kad įvertintų RKM poveikį nuo jo įsigaliojimo. Šie rodikliai apima kelias sritis, nuo tiekimo saugumo ir srautų ES viduje iki finansų rinkų ir stabilumo. ACER ir ESMA padarė išvadą, kad RKM nebuvo aktyvuotas ir iki jų ataskaitos paskelbimo neigiamo poveikio nebuvo.

⁶ https://acer.europa.eu/Publications/ACER_FinalReport_MCM.pdf

⁷ https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/ESMA70-446-794_MCM_Effects_Assessment_Report.pdf

Remdamasi ACER ir ESMA kovo mėn. ataskaitose nustatytais rodikliais, Komisija išplėtė analizę, kad įvertintų pastarųjų mėnesių rinkos pokyčius. RKM niekada nebuvo aktyvuotas ir nuo RKM įsigaliojimo nebuvo nustatyta jokie neigiamo poveikio.

Komisijos vertinimo rezultatai buvo pateikti valstybių narių atstovams 2023 m. spalio 5 d. Tarybos energetikos darbo grupės posėdyje.

- **Pagrindinės teisės**

Rinkos koregavimo mechanizmas yra laikinas ir aktyvuojamas tik kai tenkinamos tam tikros sąlygos. Šios sąlygos savo ruožtu atspindi situaciją, kuri yra žalinga Sąjungos ekonomikai ir jos energetiniam saugumui, todėl turėtų būti taisoma. Be to, rinkos koregavimo mechanizme numatytos patikimos apsaugos priemonės, kuriomis būtų užkirstas kelias bet kokiai su pagrindinėmis teisėmis susijusiai problemai. Rinkos koregavimo mechanizme numatyta jį deaktyvuoti, jei tik nebelieka pagrindo jį taikyti atsižvelgiant į padėtį gamtinių dujų rinkoje. Be to, net jei sąlygos, dėl kurių rinkos koregavimo mechanizmas aktyvuojamas, išlieka, reglamente numatyta galimybė sustabdyti mechanizmo taikymą nenumatyto rinkos sutrikdymo atveju. Komisija yra įpareigota priimti tokius sprendimus sustabdyti mechanizmo taikymą, jei atsirastų nenumatytų rinkos sutrikdymų. Todėl rinkos koregavimo mechanizmas yra proporcingas ir tinkamai pagrįstas, nes nedaro didesnio, nei būtina, poveikio pagrindinėms teisėms, pavyzdžiui, laisvei užsiimti verslu, atsižvelgiant į tai, kokią poveikį Sąjungos ekonomikai ir jos energetiniam saugumui turėtų neveikimas.

4. POVEIKIS BIUDŽETUI

Su šiuo pasiūlymu susijęs poveikis ES biudžetui yra Europos Komisijos Energetikos generalinio direktorato (GD) žmogiškųjų išteklių išlaidos. Šis precedento neturintis mechanizmas apima užduotis, įskaitant biržos prekių rinkų veikimo ir jų poveikio tiekimo saugumui stebėseną, kurios paprastai nėra Komisijos funkcijų dalis. Atsižvelgiant į atsakomybės lygį, susijusį su tokia užduotimi, labai svarbu užtikrinti tinkamą Komisijos tarnybų pagalbą, t. y. reikėtų sustiprinti Energetikos GD vaidmenį finansų ir rinkos stebėsenos ir vertinimo srityje (6 etato ekvivalentai). ACER parama stebint, aktyvuojant ir sustabdant rinkos koregavimo mechanizmą bus labai svarbi veiksmingam jo įgyvendinimui. Todėl šio pasiūlymo poveikis ES biudžetui taip pat susijęs su ACER žmogiškaisiais ištekliais ir kitomis administracinėmis išlaidomis (6 etato ekvivalentai).

Šiam pasiūlymui nereikia jokių biudžeto išteklių, kurie papildytų asignavimus, jau skirtus priimant Reglamentą (ES) 2022/2578 (ir nustatytus prie Reglamento (ES) 2022/2578 pridėtoje finansinėje pažymoje).

5. KITI ELEMENTAI

- **Išsamus konkrečių pasiūlymo nuostatų paaiškinimas**

Siūlomi pakeitimai yra tiksliniai ir jų taikymo sritis apsiriboja Reglamento (ES) 2022/2578 nuostatų taikymo laikotarpio pratęsimu vieniems metams.

12 straipsnyje nustatytą reglamento taikymo laikotarpį siūloma pratęsti iki 2025 m. sausio 31 d.

Pasiūlymas

TARYBOS REGLAMENTAS**kuriuo dėl taikymo laikotarpio pratęsimo iš dalies keičiamas Reglamentas
(ES) 2022/2578**

EUROPOS SAJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 122 straipsnio 1 dalį,
atsižvelgdama į Europos Komisijos pasiūlymą,

kadangi:

- (1) Tarybos reglamentu (ES) 2022/2578¹ nustatytas laikinas rinkos koregavimo mechanizmas (toliau – RKM), taikomas pavidimams prekiauti išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, susijusiomis su Sąjungos virtualiaisiais prekybos taškais (VPT), kuriuose taikomi kito mėnesio ir kitų metų terminai. Todėl RKM taikomas bet kuriai biržos prekių išvestinei finansinei priemonei, kuria prekiaujama reguliuojamoje rinkoje ir kurios pagrindinė priemonė yra dujų sandoris bet kuriame Sąjungos VPT;
- (2) RKM aktyvuojamas įvykus rinkos koregavimo įvykiui, t. y. kai „ICE Endex B.V.“ paskelbta anksčiausiai vykdytinų „Title Transfer Facility“ (TTF) išvestinių finansinių priemonių atsiskaitymo kaina tris darbo dienas viršija 180 EUR/MWh ir yra 35 EUR didesnė už referencinę kainą. Įvykus rinkos koregavimo įvykiui, Reglamentu (ES) 2022/2578 nustatoma dinaminė kainos siūlymo riba, kurios laikydamiesi rinkų operatoriai neturėtų priimti, o rinkos dalyviai – teikti pavidimų dėl išvestinių finansinių priemonių, jei kaina 35 EUR/MWh viršija Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (ACER)² praėjusią dieną paskelbtą referencinę kainą;
- (3) savo poveikio vertinimo ataskaitose, paskelbtose 2023 m. kovo 1 d. pagal Reglamento (ES) 2022/2578 8 straipsnį, ACER ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (ESMA)³ išanalizavo keletą rodiklių, kad įvertintų RKM poveikį nuo to reglamento įsigaliojimo. ACER ir ESMA padarė išvadą, kad RKM nebuvo aktyvuotas ir iki jų atitinkamos ataskaitos paskelbimo neigiamo poveikio tiekimo saugumui ir Sąjungos vidaus srautams, finansų rinkoms bei stabilumui nebuvo;
- (4) remdamasi ACER ir ESMA 2023 m. kovo 1 d. ataskaitose išanalizuotais rodikliais, Komisija išplėtė analizę, kad įvertintų pastarųjų mėnesių rinkos pokyčius. Nuo Reglamento (ES) 2022/2578 įsigaliojimo neigiamo poveikio nenustatyta, o RKM niekada nebuvo aktyvuotas;

¹ 2022 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (ES) 2022/2578, kuriuo, siekiant apsaugoti Sąjungos piliečius ir ekonomiką nuo pernelyg didelių kainų, nustatomas rinkos koregavimo mechanizmas (OL L 335, 2022 12 29, p. 45, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2578/oj>).

² https://acer.europa.eu/Publications/ACER_FinalReport_MCM.pdf

³ https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/ESMA70-446-794_MCM_Effects_Assessment_Report.pdf

- (5) tačiau išlieka didelių sunkumų, susijusių su Sąjungos energijos tiekimo saugumu. Padėtis pasaulinėje dujų rinkoje išlieka labai įtempta. Dujų kainos vis dar yra gerokai didesnės nei iki krizės ir tai neišvengiamai veikia Sąjungos piliečių perkamąją galią ir Sąjungos įmonių konkurencingumą;
- (6) rinkos nepastovumas taip pat yra įtemptos padėties rinkoje pasekmė ir tai yra papildomos rizikos Sąjungos ekonomikai veiksnys. 2023 m. vasarą ir rudens pradžioje stebėtas didelis kainų nepastovumas, kai kainos per kelias savaites padidėjo daugiau kaip 50 proc., rodo, kad rinkos vis dar yra nestabilios ir tebėra pažeidžiamos net dėl palyginti nedidelių paklausos ir pasiūlos sukrėtimų, kaip matyti iš kainų pasikeitimo po pastarojo meto įvykių, pavyzdžiui, Australijos suskystintų gamtinių dujų (SGD) įrenginių darbuotojų streiko arba dujotiekio „Balticconnector“ apgadinimo. Besitęsianti krizė Artimuosiuose Rytuose kelia papildomą didelę geopolitinę riziką, galinčią turėti įtakos kainoms ir dujų tiekimui;
- (7) padėtis pasaulinėse dujų rinkose dabar yra labai įtempta ir tikėtina, kad ji tokia bus kurį laiką. Pasaulinė SGD pasiūla per pastaruosius dvejus metus padidėjo tik šiek tiek – dėl riboto skystinimo pajėgumų didinimo, pagrindinių eksporto įrenginių sustabdymo ir mažėjančio į skystinimo SGD įrenginius tiekiamų dujų kiekio. Dideli nauji SGD skystinimo pajėgumai turėtų būti pradėti naudoti tik nuo 2025 m. Todėl artimiausioje ateityje rinkos pusiausvyra išliks trapi;
- (8) be to, pastaraisiais metais gerokai sumažėjus dujotiekiais tiekiamų dujų importui iš Rusijos, dujų tiekimo Sąjungai galimybių gerokai sumažėjo, palyginti su padėtimi iki krizės. Esant dabartiniam dujų importo lygiui, 2023 m. Sąjunga turėtų dujotiekiais iš Rusijos importuoti apie 20 mlrd. m³ dujų, t. y. maždaug 110 mlrd. m³ mažiau nei 2021 m. Todėl trumpuoju laikotarpiu išlieka didelė rizika, kad Sąjungoje pritrūks dujų. Dabartinėmis įtemptos rinkos sąlygomis kainos gali vėl išaugti dėl nenusėjamų įvykių ir staigių sukrėtimų, pvz.: padidėjusios SGD paklausos Azijoje, dėl kurios gali sumažėti dujų prieinamumas pasaulinėje dujų rinkoje; ekstremaliųjų meteorologinių reiškinių, kurie gali paveikti hidroenergijos akumuliaciją ir branduolinės energijos gamybą ir dėl to daugiau dujų būtų sukūrenama elektros energijai gaminti; galimų tolesnių dujų tiekimo sutrikimų, įskaitant dujų importo iš Rusijos visišką sustabdymą, taip pat tolesnio ypatingos svarbos infrastruktūros apgadinimo po 2022 m. rugsėjo mėn. įvykdyto sabotazo siekiant sugadinti dujotiekį „NordStream 1“ ir dujotiekio „Balticconnector“ apgadinimo 2023 m. spalio mėn.;
- (9) dėl tebesitęsiančių didelių sunkumų visai Sąjungai gresia energijos trūkumas ir didelės energijos kainos. Dujų kainų lygis galėtų padaryti neigiamą poveikį Sąjungos ekonominei padėčiai, pramonės konkurencingumui ir piliečių perkamajai galiai;
- (10) šiomis sąlygomis, visų pirma esant keliems geopolitiniams pavojams, galintiems turėti įtakos dujų kainoms, baimė, kad pristigs dujų, gali sukelti perdėtą reakciją ir labai paveikti kainas. Atsižvelgiant į dabartinę įtemptą pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą, net ir nedidelis dujų tiekimo sutrikimas galėtų turėti didžiulį poveikį dujų kainoms ir padaryti didelę ir ilgalaikę žalą Sąjungos ekonomikai ir piliečiams;
- (11) krizės įkarštyje Sąjunga davė tvirtą ir koordinuotą atsaką, kad apsaugotų savo piliečius ir ekonomiką nuo pernelyg didelių kainų ir užtikrintų, kad dujos būtų tiekiamos visiems vartotojams, kuriems jų reikia, tarpvalstybiniu mastu, taip pat ir tais atvejais,

jei dujų trūktų. Sąjungos atsakas pagal planą „REPowerEU“⁴ ir paskesnės iniciatyvos, įskaitant Reglamente (ES) 2022/2578 nustatytas priemones, padėjo pagerinti padėtį. Jei tos priemonės nebebūtų taikomos, kiltų pavojus, kad keisis Sąjungos iki šiol stabilizuota, tačiau vis dar trapi padėtis ir sumažės atsparumas pirmiau nurodytiems galimiems būsimiems įvykiams ir staigiems sukrėtimams;

- (12) kadangi Sąjunga yra bendroji rinka, o TTF paprastai yra kainų Sąjungos dujų rinkose nustatymo standartas, didelės dujų kainos pagal išvestines finansines priemones, susietas su TTF, turėtų sunkių pasekmių visose valstybėse narėse, nors ir gali priklausyti nuo valstybės narės. Reglamento (ES) 2022/2578 taikymo pratęsimas turėtų apimti ir su visais kitais VPT Sąjungoje susietas išvestines finansines priemones, kad prekyboje būtų išvengta galimo perėjimo prie su kitais VPT susietų išvestinių finansinių priemonių, dėl kurio gali atsirasti iškraipymų Sąjungos energetikos ar finansų rinkose. RKM stiprina Sąjungos solidarumą, nes išvengiama pernelyg didelių dujų kainų, kurios daugeliui valstybių narių net ir trumpą laiką yra nepakeliamos. RKM gali padėti užtikrinti, kad visų valstybių narių dujų tiekimo įmonės galėtų solidariai pirkti dujas priimtinais kainomis;
- (13) Reglamento (ES) 2022/2578 taikymo laikotarpio pratęsimas yra neatidėliotina priemonė, taikoma reaguojant į tebesitęsiančius didelius energijos tiekimo sunkumus, dėl kurių kyla neišvengiamos krizės rizika ir dėl kurių būtina toliau taikyti tame reglamente nustatytą priemonę, kuri padeda kontroliuoti kainas;
- (14) atsižvelgiant į tai, kad Reglamentas (ES) 2022/2578 nustos būti taikomas 2024 m. sausio 31 d., jo taikymo laikotarpio pratęsimas yra valstybių narių solidarumu grindžiama neatidėliotina priemonė, kuria siekiama reaguoti į tebesitęsiančius didelius energijos tiekimo sunkumus. Tokie sunkumai taip pat kelia neišvengiamos krizės ir pernelyg didelių kainų riziką, ypač jei įvyktų pirmiau aprašyti įvykiai;
- (15) Reglamento (ES) 2022/2578 taikymo laikotarpio pratęsimas taip pat dera su planu „RepowerEU“, kuriuo siekiama apsaugoti Sąjungos piliečius ir ekonomiką nuo pernelyg didelių kainų ir energijos tiekimo trūkumo;
- (16) siekiant užtikrinti nuolatinę apsaugą nuo pernelyg didelių kainų 2023–2024 m. žiemos sezonu, šis reglamentas turėtų įsigalioti 2024 m. vasario 1 d.;
- (17) nuostatų taikymo pratęsimas turėtų būti laikinas ir jos turėtų galioti iki 2025 m. sausio mėn. pabaigos. Taikymo pratęsimas vieniems metams yra būtinas ir proporcingas atsižvelgiant į tebesitęsiančių didelių sunkumų pobūdį ir pirmiau aprašytą papildomą riziką bei dabartinės padėties neapibrėžtumą;
- (18) kadangi šio reglamento tikslo valstybės narės negali deramai pasiekti ir jo būtų geriau siekti Sąjungos lygmeniu, laikydamosi Europos Sąjungos sutarties 5 straipsnyje nustatyto subsidiarumo principo, Sąjunga gali priimti priemones. Pagal tame straipsnyje nustatytą proporcingumo principą šiuo reglamentu neviršijama to, kas būtina nurodytam tikslui pasiekti;
- (19) todėl Reglamentas (ES) 2022/2578 turėtų būti atitinkamai iš dalies pakeistas,

⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Planas „REPowerEU“, COM(2022) 230 *final*, 2022 5 18.

PRIĖMĖ ŠĮ REGLAMENTĄ:

1 straipsnis

Reglamento (ES) 2022/2578 pakeitimai

Reglamento (ES) 2022/2578 12 straipsnio 1 dalies antras sakiny s pakeičiamas taip:

„Jis taikomas iki 2025 m. sausio 31 d.“

2 straipsnis

Įsigaliojimas ir taikymas

Šis reglamentas įsigalioja 2024 m. vasario 1 d.

Šis reglamentas yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse.

Priimta Briuselyje

Tarybos vardu
Pirmininkas / Pirmininkė